

Отримано: 12 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: juliakarachun@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-181-183

Карачун Ю. Г. Семантичне навантаження запозичених афіксів греко-латинського походження у структурі складних термінів-іменників з електричної інженерії у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 181–183.

УДК: 811.111'367:623:81:39

**Карачун Юлія Геннадіївна,**

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського, м. Київ*

### **СЕМАНТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ АФІКСІВ ГРЕКО-ЛАТИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У СТРУКТУРІ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ-ІМЕННИКІВ З ЕЛЕКТРИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

*Стаття присвячена висвітленню семантичного значення запозичених елементів греко-латинського походження сучасної англійської мови з електричної інженерії, які виконують роль формантів у структурі складних термінологічних одиниць. У ході роботи було з'ясовано, що запозичені афікси забезпечують прозорість викладу змісту всієї одиниці та дозволяють максимально точно й стисло охарактеризувати зображуваний предмет, процес чи явище в аналізованій підмові. У процесі розгляду структури складних термінологічних одиниць було визначено місце розташування запозичених основ, що дає нам можливість стверджувати про їхнє переважне знаходження у препозиції, рідше – у постпозиції. Високою частотністю характеризується одночасне приєднання двох і більше запозичених елементів у структурі складної термінологічної одиниці.*

**Ключові слова:** складний термін, семантика, семантичне значення, структура складного терміна, словотворення, осново-складання, словотвірний формант, дериваційний елемент.

**Карачун Юлия Геннадьевна,**

*Национальный технический университет Украины  
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», г. Киев*

### **СЕМАНТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЗАИМСТВОВАННЫХ АФФИКСОВ ГРЕКО-ЛАТИНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В СТРУКТУРЕ СЛОЖНЫХ ТЕРМИНОВ-СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПО ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ИНЖЕНЕРИИ СОВРЕМЕННОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА**

*Статья посвящена анализу семантического значения заимствованных элементов греко-латинского происхождения современного английского языка по электрической инженерии, которые исполняют роль формантов в структуре сложных терминологических единиц. Было установлено, что заимствованные аффиксы обеспечивают прозрачность изложения содержания всей единицы и позволяют максимально точно и кратко охарактеризовать изображаемый предмет, процесс или явление рассматриваемой подязыка. В процессе рассмотрения структуры сложных терминологических единиц было определено местоположение заимствованных основ, что дает нам возможность утверждать об их частом нахождении в препозиции, реже – в постпозиции. Высокой частотностью характеризуется одновременное присоединение двух и более заимствованных элементов в структуре сложной терминологической единицы.*

**Ключевые слова:** сложный термин, семантика, семантическое значение, структура сложного термина, словообразование, осново-сложение, словообразовательный формант, деривационный элемент.

**Julia Karachun,**

*The National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*

### **SEMANTIC MEANING OF BORROWED AFFIXES FROM GREEK AND LATIN IN THE STRUCTURE OF COMPOUND TERMS IN THE SUBLANGUAGE OF ELECTRICAL ENGINEERING IN MODERN ENGLISH**

*This article is devoted to finding out the semantic meaning of borrowed elements from Greek and Latin in the sublanguage of electrical engineering in modern English, which are considered the formation elements in the structure of compound terminological units. During the work it was found out that the borrowed affixes ensure the transparency of the presentation of the content of the whole unit and allow to describe depicted object, process or phenomenon of the analyzed sublanguage as accurately and concisely as it is possible. In the process of studding the structure of compound terminological units, the location of the borrowed affixes was determined, what gives us the opportunity to confirm that in most cases these borrowed affixes are situated in the preposition, at least – in the postposition. Simultaneous addition of two or more borrowed elements in the structure of the compound terms is characterized by high frequency.*

**Key words:** compound terms, semantics, semantic meaning, structure of the compound term, word formation, word-formation element, derivative element.

У процесі проведення дисертаційного дослідження було помічено, що однією із характерних ознак складних термінів-іменників електричної інженерії сучасної англійської мови, які утворилися за допомогою осново-складання, є активне використання запозичених основ із класичних мов – грецької та латинської.

**Актуальність** дослідження зумовлена глибшим аналізом семантичного наповнення запозичених елементів греко-латинського походження, які все частіше стають дериваційними елементами у структурі складних термінів-іменників з електричної інженерії сучасної англійської мови.

**Об'єктом** дослідження є складні терміни-іменники, що утворилися за допомогою осново-складання, одним із компонентів яких є запозичена основа із класичних мов.

**Предметом** дослідження є семантичне значення запозичених основ греко-латинського походження у структурі складних термінологічних одиниць з електричної інженерії сучасної англійської мови.

**Мета** статті передбачає визначення місця запозичених елементів у структурі складних термінологічних одиниць аналізованої сфери, а також з'ясування семантичного значення кожного із таких елементів.

Відповідно до мети передбачається виконання таких **завдань**:

- визначити місце та роль запозичених елементів у структурі складних термінів-іменників сучасної англійської мови;
- з'ясувати семантичне нашарування запозичених компонентів складних термінів-іменників.

У процесі аналізу 2000 складних термінів-іменників з електричної інженерії було виокремлено 870 одиниць, які утворилися за допомогою основокладання (спосіб творення складних слів, за якого дві й більше основи поєднуються в єдину мовну одиницю) у структурі яких хоча б одним словотвірним формантом є запозичений афікс.

Для зручності усі складні терміни-іменники з електричної інженерії було поділено на лексико-семантичні групи відповідно до значення запозиченого дериваційного форманта з класичних мов.

До **першої** групи складних термінів-іменників, які утворилися за допомогою запозичених елементів, належать одиниці, першими компонентами яких є основи на позначення величин: **micro** (μικρός), що у перекладі з грецької означає «малий», «невеличкий», наприклад: *microdispenser* – мікророзподільувач, *microdetector* – мікродетектор, *microstrainer* – сітковий мікрофільтр, *microcooler* – мікроохолоджувач.

**macro** (μακρός), що у перекладі з грецької означає «великий», «великомасштабний», наприклад: *macroflowchart* – збільшена блок-схема, *macrodetail* – макродеталь, *macrogenerator* – макрогенератор;

**mega** (μέγας), що у перекладі з грецької мови означає «великий, чудовий», «важливий», «впливовий», наприклад: *megachanger* – мегачейнджер, *megacomputer* – велика обчислювальна техніка, *megelectronvolt* – мегаелектрон-вольт.

Варто зазначити, що семантичною особливістю даного запозиченого елемента у межах аналізованої групи є те, що він може мати й інші значення, наприклад, на позначення кількості, тому його було зараховано до двох лексико-семантичних груп, наприклад: *megawatt* – мегават, *megabyte* – мегабайт, *megabar* – мегаліт, *megafarad* – мегафарад.

**Другою**, не менш численною, є група, де першими елементами складних термінів-іменників є основи на позначення кількості *multi*, *poly*, *mono*, *stereo*.

**Multi** (*multum*), що у перекладі з латинської мови означає «багаторазовість», «численність», дій чи функцій, наприклад: *multi-net* – багатозонна лінія зв'язку, *multiaccess* – мультидоступ, *multi-click* – багаторазове натискання клавіш, *multi-drop* – багатоабонентська лінія;

**mono** (μόνος), що у перекладі з грецької мови означає «один», «єдиний», наприклад: *toporod* – одиночна опора для цифрової камери, *toporole* – несиметрична вібраторна антена, *monoblock* – моноблок;

**poly** (πολύς), що у перекладі з грецької означає «багато», «багаточисельний», «більш, ніж один», наприклад: *polyrod* – полістиролова стрижнева антена, *polyswitch* – самовідновний запобіжник, *polygraph* – детектор брехні, *polyprocessor* – багатопроцесорна система;

**stereo** (στέρεος), що у перекладі з грецької мови означає «об'ємний», «просторовий», наприклад: *stereocamera* – стерео(кіно)камера, *stereoscope* – стереоскоп, *stereograph* – апарат для стереоренгенографії, *stereomicroscope* – стереоскопічний мікроскоп, *stereosound* – стереозвук.

До **третьої** лексико-семантичної групи належать складні терміни-іменники, першим елементом яких є основи на позначення способів сприймання інформації:

**audio** (*audio*), що у перекладі з латинської означає «чую», «звук», наприклад: *audio-disk* – аудіодиск, *audio-board* – звукова плата, *audio-alarm* – сигнал тривоги, *audio-gain* – підсилення звуку, *audio-gear* – звукова апаратура, *audio-head* – головка звукового каналу;

**video** (*video*), що у перекладі з латинської означає «бачу», «дивлюся», наприклад: *video-camera* – відеокамера, *video-card* – відеокарта, *video-board* – відеоплата, *videotape* – відеострічка.

До **четвертої** групи належать складні терміни-іменники, першим елементом яких є основа на позначення міри та ступеня: *super*, *ultra*, *hyper*, *extra*.

**Super** (*super*), що у перекладі з латинської означає «над», «понад», «надмірно», наприклад: *superheater* – напорепенагрівач, *supercooler* – суперохолоджувач, *superfluorescence* – надвипромінювання, *superconductor* – надпровідник;

**ultra** (*ultra*), що у перекладі з латинської означає «надзвичайно», «надмірно», «гранично», наприклад: *ultracentrifuge* – високошвидкісна центрифуга, *ultraspeed* – надшвидкість, *ultramicroscope* – ультрамікроскоп, *ultramicroelectrode* – ультрамікроелектрод, *ultraflatpack* – надзвичайно тонкий корпус з чотирма виходами;

**hyper** (ὕπερ), що у перекладі з грецької означає «понад», «надмірно», наприклад: *hypertransfocator* – гіпертрансфокатор, *hypertuner* – тюнер гіперчастотного діапазону, *hypertmachine* – станок найвищого технічного рівня, *hyperrange* – гіпердіапазон;

**extra** (*extra*), що у перекладі з латинської означає «понад», «зовні», «із», «поза», позначає найвищу якість кого-небудь або чого-небудь, наприклад: *extra-carrier* – надлишковий носій заряду, *extra-charge* – надлишковий заряд, *extra-current* – надлишковий струм, *extra-data* – додаткові дані.

До **п'ятої** групи належать складні терміни-іменники, першим елементом яких є префіксальні основи на позначення місця розміщення (розташування):

**inter** (*inter*), що у перекладі з латинської означає «в межах», «всередині», «між», наприклад: *interlock* – блокування, *interferometer* – інтерферометр;

**trans** (*trans*), що у перекладі з латинської мови означає «через», «за чимось», «з іншого боку», «крізь», наприклад: *transacter* – зовнішній пристрій для збору даних, *transborder* – кран-перевантажувач, *transcoder* – транскодер, реформатор кодів, *transconverter* – давач-перетворювач;

**mid** (*mid*), що у перекладі з латинської означає «середній», «проміжний», наприклад: *mid-position* – середнє положення важеля, *mid-gear* – нейтральне розміщення передач, *mid-engine* – середній двигун, *mid-feather* – механізм розсувного пристрою.

До **шостої** групи належать складні терміни-іменники, першими компонентами яких є запозичені основи на позначення способу керування.

**Radio** (*radio*), дана основа запозичена з латинської мови, що означає «випромінюю», «випускаю промені», тобто спосіб передачі інформації на відстань за допомогою радіохвиль, наприклад: *radiolocator* – радіолокатор, *radio-modificator* – переносний модем, *radiorager* – радіопейджер;

**tele** (*τήλε*), що у перекладі з грецької мови означає «той, що діє на велику відстань», наприклад: *telemeter* – дистанційний прилад для вимірювання, *telemetric* – телеметричний, *teleswitch* – дистанційний перемикач, *telecompass* – дистанційний компас, *telex* – телефакс, *teledish* – супутникова тарілка;

**auto** (*αὐτός*), що у перекладі з грецької означає «сам», «автономно», поєднуючись із простими чи похідними одиницями передає спосіб виконання дії, наприклад: *autotimer* – автотаймер, *autoactivator* – автоактиватор, *autoanalyser* – автоаналізатор.

До **сьомої** лексико-семантичної групи належать складні терміни-іменники, першими компонентами яких є основи на позначення належності до фізичного явища, що є основою принципу дії, наприклад:

**electro** (*ηλεκτρον*), частина складних слів на позначення стосунку до електрики, наприклад: *electroretarder* – електроповільнювач, *electropusher* – електроштовхач, *electroscanner* – електросканер;

**thermo** (*θερμῆ*), що у перекладі з грецької мови означає «тепло», «жар», наприклад: *thermocurrent* – термоелектричний струм, *thermodiode* – термодіод, *thermoelectron* – термоелектрон, *thermometer* – термометр;

**photo** (*φωτός*), що у перекладі з грецької приєднуючись до інших основ складної термінологічної одиниці вказує на належність до фотокартки або способу, за допомогою якого виконано певну дію, наприклад: *photopulse* – світловий імпульс, *photophone* – фотофон, пристрій для передачі інформації за допомогою світла, *photophore* – освітлювальний пристрій ендоскопу, *photoscope* – рентгенапарат;

**hydro** (*ὕδωρ*), перша частина складних термінів-іменників, що у перекладі з грецької означає «той, що стосується води», наприклад: *hydrodynamometer* – гідродинамометр, *hydrocast* – гідрозонд, *hydrovalve* – гідроклапан, *hydroaccumulator* – гідроаккумулятор;

**pneumo** (*πνεύμα*), запозичений елемент з грецької мови на позначення того, що діє за допомогою стиснутого повітря, наприклад: *pneumovalve* – пневмоапарат, *pneumodrill* – пневмопробійник, *pneumoengine* – пневмодвигун, *pneumotrip* – пневмомопна, *pneumospindle* – пневмошпиндель.

Поза межами лексико-семантичних груп лишилися дві запозичені основи *vibro* та *turbo*, кількість дериватів з якими є не достатньою для створення окремої групи.

**Vibro** (*vibro*), перший компонент складних термінів-іменників, запозичений з латинської мови на позначення належності до вібрації, коливання рухів, наприклад: *vibromill* – вібромлин, *vibropack* – віброперетворювач, *vibrosieve* – вібросито, *vibro-pickup* – вібродавач;

**turbo** (*turbo*), перша частина складних термінів-іменників на позначення приладів, у яких замість двигуна використовується турбіна або на позначення швидкості виконання дії, наприклад: *turbo-alternator* – турбоальтернатор, *turbo-blower* – турбовентилятор, *turbocompressor* – турбокомпресор.

Було з'ясовано, що складні термінологічні одиниці з електричної інженерії сучасної мови нерідко характеризуються приєднанням двох запозичених основ для того, щоб компактніше поєднати якомога більше ознак зображуваного предмета, явища чи процесу в одній одиниці, наприклад: *micromicrowatt* – мікромікроват, *micromicrovolt* – мікромікрровольт, *autoradiograph* – радіоавтограф, *radiointerferometer* – радіоінтерферометр, *radiostereoscopy* – стереорентгеноскопія, *radiotelegraph* – радіотелеграф, *ultramicroelectrode* – ультрамікроелектрод, *turbo-supercharger* – турбокомпресор.

Такий умовний поділ аналізованих складних термінів-іменників на лексико-семантичні групи дав можливість визначити місце розташування вищеперерахованих елементів у структурі термінологічних одиниць та з'ясувати їхнє семантичне навантаження. Тому можемо стверджувати, що, в основному, запозичені елементи стоять у препозиції, меншою мірою – у постпозиції, нерідко два і більше запозичених елементи можуть одночасно бути словотвірними компонентами однієї термінологічної одиниці. Було виявлено, що найчисельнішим та найрізноманітнішим з точки зору семантичного наповнення є групи, що містять основи на позначення величин, кількості, міри та ступеня, належності до фізичного явища, яке лежить в основі принципу дії. Саме такі основи дають можливість охарактеризувати певне явище, предмет чи процес в електричній інженерії сучасної англійської мови максимально точно та стисло.

Логічно припустити, що у зв'язку із стрімким розвитком науки й техніки у лексиці електричної інженерії сучасної англійської мови кількість складних термінів-іменників, утворених за допомогою запозичених елементів з класичних мов, надалі зростатиме, що призведе до ширшого семантичного розмаїття та нових варіацій утворення складних термінологічних одиниць.

#### Література:

1. Гнатишена І. М., Кияк Т. Р. Словник інтернаціональних терміноелементів грецького та латинського походження в сучасній термінології. – К.: ВД «КМ Academia», 1996. – 103 с.
2. Пономарів О. Лексика грецького походження в українській мові. – К.: ВЦ «Просвіта», 2005. – 128 с.
3. Рицар Б., Сніцарук Л., Мисак Р. Українсько-англійський словник з радіоелектроніки: 40 000 слів. – Львів вид. «Колір ПРО». – 2015р. – 1006 с.
4. Содомора П. Греко-латинські префікси та їх відображення в українській філософській та медичній термінології / П. Содомора, В. Мартин // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2011. – № 709. – С. 116-120.